

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

Nimfea

A Csökmői gyep (HUHN20105) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Túrkeve
2014

Ügyfél

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partnerek

Nimfea Természetvédelmi Egyesület

Trollius Europaeus Természetvédelmi Szolgáltató Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Dr. Magura Tibor

Szakmai koordinátor

Lesku Balázs

Olajos Péter

Vezető természettudományi szakértő

Papp László

Vezető agrárgazdálkodási szakértő

Tóth Sándor

Közreműködő szakértők

Bocz Renáta

Dr. Baranyi Tamás

Erdélyi Arnold

Dr. Forgács Zoltán

Harmos Krisztián

Molnár Géza

Papp László

ifj. Papp László

Pappné Czappán Marianna

Sallai R. Benedek

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai	6
1.1. Név	6
1.2. Azonosító kód	6
1.3. Kiterjedés	6
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	6
1.5. Érintett települések.....	6
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	6
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	7
2. Veszélyeztető tényezők	8
3. Kezelési feladatok meghatározása	9
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	9
3.2. Kezelési javaslatok.....	9
3.2.1. Élőhelyek kezelése	9
3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	22
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések.....	22
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	23
3.2.5. Mellékletek	24
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	25
3.3.1. Agrártámogatások	25
3.3.2. Pályázatok	29
3.3.3. Egyéb	29
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	29
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök.....	29
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	30
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	31

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése	34
1.1. Környezeti adottságok	34
1.1.1. Éghajlati adottságok.....	34
1.1.2. Vízrajzi adottságok	34
1.1.3. Talajtani adottságok	35
1.2. Természeti adottságok.....	35
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	37
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	39
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	39
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	39
1.3. Területhasználat.....	39
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás.....	39
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	39
1.3.3. Területhasználat és kezelés.....	40
2. Felhasznált irodalom	44
3. Térképek.....	45

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Csökmői gyepek kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN20105
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	607,48 ha
--------------------------------	-----------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A jelölő fajok és élőhelyek felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának (Standard Data Form) 2013. október 31-ével felfrissített változatát vettük alapul.

1.4.1. A kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek

- 1530* - Pannon szikes sztyeppék és mocsarak
(* kiemelt jelentőségű élőhelytípus)

1.4.2. A kijelölés alapjául szolgáló fajok

- a tervezési területen nem találhatóak kijelölés alapjául szolgáló fajok

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Csökmő

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

- Tájvédelmi Körzet: a terület északi 38 %-a (234,98 ha) átfed a Bihari-sík Tájvédelmi Körzettel (továbbiakban TK), 4/1998. (II. 20.) KTM rendelet a Bihari-sík TK létesítéséről

- Egyéb érintett Natura 2000: a terület 98 %-a átfed a Bihar különleges madárvédelmi területtel (továbbiakban KMT) (kód: HUHN10003, kiterjedés: 73220.5 ha, átfedés mértéke: 592.15 ha)
- Védett tájképi elem:
 - gémeskút (azonosító: 478057) az 50/2008 (IV. 24.) FVM rendelet alapján
 - gémeskút (azonosító: 478058) az 50/2008 (IV. 24.) FVM rendelet alapján
- Országos ökológiai hálózat övezete: a terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezetéhez tartozik.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

- Bihari-sík Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési tervének szakmai anyaga 2003-ban került kidolgozásra (jogsabályban még nem került kihirdetésre)

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Hajdú-Bihar megye területrendezési terve – 13/2010. (IX.17.) rendelet
- Csökmő Nagyközség településfejlesztési koncepciója – a 200/2005. (X. 26.) határozat

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet (2012. 01. 01-től 2021. 12. 31.) ügyiratszám: 7007/14/2010, kelt: 2012. december 20. A következő tervezési időpont: 2020.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

- I/3. Hajdú-Bihari apróvadas vadgazdálkodási körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig (Országos Vadgazdálkodási Adattár).
- Sárréti Vadásztársaság (vadgazdálkodási alegység kódszáma: 16-905210) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. február 1. Jóváhagyta: Hajdú-Bihar Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

- Kutas főcsatorna, Alsó-Ó-Berettyó csatorna, és Kálló-csatorna halgazdálkodási terve (ügyirat szám: 13.4/831-24/2011. Körösi Halász Szövetkezet), érvényes: 2015 december 31-ig.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

- Berettyó (2-15) alegység vízyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadás dátuma: 2010.08.10. Közreadta: Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság, Tiszántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, 2010. április.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A01	földművelés	L	10	<i>Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)</i> . Az élőhely eltűnéséhez vezethet. A szántóhoz közeli szegélyein a kemikáliák fokozott terhelése miatt gyomosodásnak és degradációnak indul. További gondot a szántókon történő munkavégzés általi zavartság, amely rontja a szomszédos élőhelyek természetességét.
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	10	<i>Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)</i> . Az élőhely megszűnését okozhatja.
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	10	<i>Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)</i> . Az élőhely kemikáliákkal (műtrágya, növényvédő szerek) való terhelésének következtében a szegélyterületeken gyomosodáshoz vezet.
I01	Idegenhonos fajok jelenléte inváziós	M	20	<i>Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)</i> . A nem kaszált területeken keskenylevelű ezüstfa (<i>Elaeagnus angustifolia</i>), gyalogakác (<i>Amorpha fruticosa</i>), fehér akác (<i>Robinia pseudo-acacia</i>) és néhol a közönséges selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>) terjedése az élőhelyek átalakulásához, a gyepterületek eltűnéséhez vezet.
Kód	Jövőbeli valószínűsíthető veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H=nagy, M= közepes, L=kis)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
K01.03	kiszáradás	M	40	<i>Pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*)</i> . Az ürmös- és cickórós pusztagyepeken a talaj kilúgozódásához, gyomosodásához, szerkezetének, fajösszetételének változásához vezet. A kiszáradás a szikes mocsarakat is fenyegeti a területen.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések

A Csökmői-gyepék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni.

A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

Kiemelt fontosságú cél a jelölő élőhely, a pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) védelme, természeti állapotának megőrzése, mely leginkább a megfelelő legeltetési/kaszálási rendszer alkalmazásával, illetve a terület vízállapotának megőrzésével érhető el. További fontos cél a közösségi jelentőségű fajok, dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) és vöröshasú unka (*Bombina bombina*) állományának védelme.

A bolygatott részek gyepeinek rekonstrukciója javasolt gyommentesítő kaszálással.

A gyepterületek megőrzésének érdekében fontos az ott található inváziós lágylágú- és fásszárú állományok – pl. fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*) – megtelepedésének és terjedésének megakadályozása. Javasoljuk az idegenhonos fásszárú állományok – pl. fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), kanadai nyár (*Populus canadensis*) – fokozatos őshonos állományokra való cseréjét, és átállni a folyamatos erdőborítást biztosító, a cserje- és gyepszintet kímélő művelési módra. A belvízlevezető árkok, csatornák levezető tevékenységének mérséklése, szükség esetén megszüntetése.

3.2. Kezelési javaslatok

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási és az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképe mutatja be). A fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.3. – 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. Kezelési egységek

A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának

lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

3.2.1.1. Kezelési egységek

A kezelési javaslatok esetében el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntesen vállalható előírás-javaslatokat.

KE-1 kezelési egység

(1) Meghatározása: magassásrétek, ürmös pusztagyepék, szikes rétek, cickórós gyepek és jellegtelen félszáraz gyepek

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek ÁNER-kódja: B5 – Nem zombékoló magassásrétek
 - F1a – Ürmöpuszták
 - F2 – Szikes rétek
 - F1b – Cickórós puszták
 - OC – Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
- Natura 2000 élőhely: 1530* – Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

A kezelési egység területén természetvédelmi szempontból a legeltetés (elsősorban szarvasmarhával) lenne a legelőnyösebb hasznosítási mód. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor évi egyszeri, nyár eleji könnyűgépes kaszálás javasolt.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet tartalmazza a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának kötelezően betartandó földhasználati szabályait.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód Gyepterületre vonatkozó előírás-javaslatok

GY01 Felületés nem megengedett.

- GY09 Fogasolás nem megengedett.
- GY10 Tárcsázás nem megengedett.
- GY11 Hengerezés nem megengedett.
- GY12 Gyepszellőztetés nem megengedett.
- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY22 Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
- GY31 A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell.
- GY42 Legeltetési sűrűség 0,4-0,6 ÁE/ha.
- GY59 Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY64 Kaszáló sarjülegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY68 Legeltethető állatfaj: juh.
- GY70 Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
- GY71 Kaszálás június 15. előtt a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés alapján lehetséges.
- GY89 10 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárazzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárazzásának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárazzását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdni.
- GY98 A kaszátlan területet kaszálásenként más helyen kell kialakítani.
- GY116 A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.

Kód Szántóterületre vonatkozó előírás-javaslatok

- SZ49 Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kezelési egységbe tartozó gyepek jó természeti állapota és nagy területmérete nem indokolja az élőhely-rekonstrukciót.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

Az értékes szikes élőhelyek természetes állapotukban való megőrzése és a hagyományos tájhasználat fenntartása érdekében a legeltetés (elsősorban szarvasmarhával) a legelőnyösebb hasznosítási mód az élőhelyek fiziognómiája, növényzete és állatvilága megőrzésére.

Amennyiben ez nem lehetséges, akkor évi egyszeri, előzetes egyeztetés mellett tavasz végi-nyár eleji könnyűgépes kaszálás javasolt zárványterületek létrehozása nélkül, bűvósávok, kaszátlan területek meghagyásával. A 10 hektárnál nagyobb kaszálóterületek kaszálását több részletben, egymást követően minimum 10 nappal ajánlott végezni a kistermetű állatfajok védelme érdekében. Mindennemű mezőgazdasági gyephozam fokozására használt beavatkozás (pl. trágyázás, fogasolás) és a trágyatárolás kifejezetten káros hatású lehet a területen, mivel átalakítja a gyep szerkezetét, és gyomosodáshoz, degradációhoz vezet. A terület mai arculatát a vízállapota határozza meg, így kerülendő annak megváltoztatása: belvizes területeit meg kell óvni a levezetéstől. Az inváziós, tájidegen – pl. keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) – és némely őshonos fa- és cserjefajok – pl. vadrózsafajok (*Rosa spp.*) – visszaszorítása (őshonos fajok) és eltávolítása (tájidegen fajok) kiemelten fontos feladat a gyepterületek fenntartása szempontjából.

KE-2 kezelési egység

(1) **Meghatározása:** fajgazdag szikes mocsarak, benne foltokban magassásos állományokkal

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek ÁNER-kódja: B5 – Nem zombékoló magassásrétek
B6 – Zsiókás, kötő kákás és nádas szikes vizű mocsarak
- Natura 2000 élőhely: 1530* – Pannon szikes sztyeppék és mocsarak

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

A kezelési egység területén természetvédelmi szempontból a legeltetés (elsősorban szarvasmarhával) lenne a legelőnyösebb hasznosítási mód. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor évi egyszeri, nyár végi könnyűgépes kaszálás javasolt. Javasolt a terület időszakos vizű élőhelyeinek (természetes mocsarak, kubikgödrök, árkok, tocsogós rétek) megőrzése.

Vízgazdálkodásra vonatkozó általános javaslatok:

A mocsári növényzettől sűrűn benőtt vizes élőhelyeken (különösen kubikgödrökben) indokolt a növényzet részleges visszaszorítása. Szintén indokolt lehet a feltöltődő vizes élőhelyek részleges kotrása, illetve egyes – egyéb jelentős fajok szempontjából kevésbé értékes – mederrészek kimélyítése.

Fontosnak tartjuk a terület időszakos vizű élőhelyeinek megőrzését, a terület hidrológiai viszonyait negatívan érintő vízelvezetések mellőzését, továbbá a mocsárréti és szikes gyepi élőhelyek megőrzését, természetességi állapotuk javítását (megfelelő intenzitású legeltetés, inváziós fajok visszaszorítása).

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet tartalmazza a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának kötelezően betartandó földhasználati szabályait.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód Gyepterületre vonatkozó előírás-javaslatok

- GY14 Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
- GY22 Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
- GY25 A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása kötelező.
- GY31 A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell.
- GY40 Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 ÁE/ha.
- GY59 Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
- GY67 Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
- GY68 Legeltethető állatfaj: juh.
- GY70 Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
- GY72 Kaszálás június 15. után lehetséges.
- GY88 3 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárazzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárazzásának, kaszálásának befejezése
- GY96 20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
- GY98 A kaszálatlan területet kaszálásenként más helyen kell kialakítani.

Kód Szántóterületre vonatkozó előírás-javaslatok

- SZ49 Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kezelési egységbe tartozó szikes mocsarak jó természeti állapota nem indokolja az élőhely-rekonstrukciót.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

Ezen élőhelyek természetes állapotukban való megőrzése és a hagyományos tájhasználat fenntartása érdekében a legeltetés (elsősorban szarvasmarhával) lenne a legelőnyösebb hasznosítási mód az élőhely fiziognómiája, növényzete és állatvilága megőrzésére. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor évi egyszeri, nyár eleji, június 15. utáni könnyűgépes kaszálás javasolt zárványterületek létrehozása nélkül, bűvósávok meghagyásával. Nyári kaszálás esetén legalább 20-30% kaszálatlan terület meghagyása szükséges. Az élőhely mai arculatát a vízállapota határozza meg, így kerülendő annak megváltoztatása, belvizes területeit meg kell óvni a levezetéstől. Az inváziós, tájidegen fa- és cserjefajok – pl. amerikai kőris

(*Fraxinus pennsylvanica*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) – eltávolítása és némely őshonos fa- és cserjefaj – pl. vadrózsafajok (*Rosa spp.*) – visszaszorítása kiemelten fontos feladat a gyepterületek fenntartása szempontjából. A közösségi jelentőségű vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) állományának fennmaradása érdekében indokolt az időszakos vízállások fenntartása.

KE-3 kezelési egység

(1) **Meghatározása:** szántóföldek

(2) **Érintettség vizsgálata**

- élőhelyek ÁNÉR-kódja: T1 – Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák

(3) **Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok**

A szántóföldi művelés során a kemikáliák és növényvédő szerek kiszórandó mennyiségének minimalizálását javasoljuk. Az egyébként szikesedésre hajlamos szántókon annak kialakulását fokozó öntözést nem javasoljuk, viszont a terület arculatát kialakító vízállapot megőrzése kiemelt célnak tekinthető, így a meliorációs tevékenységek megszüntetését ajánljuk.

(4) **Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**

a) **Kötelezően betartandó előírások**

A szántóterületeken kötelező előírás nincs, de amennyiben az élőhely rekonstrukciója megkezdődik, akkor a 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendeletben megfogalmazott, a NATURA 2000 gyepterületek fenntartását célzó, kötelezően betartandó földhasználati szabályok lesznek érvényesek rá.

b) **Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok**

1) **A veszélyeztető hatás mérséklését szolgáló önkéntesen vállalható előírás-javaslatok**

Kód Szántóterületekre vonatkozó előírás-javaslatok

SZ13 Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.

SZ14 A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer-mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.

SZ34 Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t.

SZ35 Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 90 kg/ha/év mértéket.

SZ49 Az időszakos és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.

2) **A visszagyepesítés, rekonstrukció utáni állapotra vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok**

SZ53 Szántó füves élőhelyé alakítása spontán felhagyással.

- SZ54 Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
- SZ55 Szántó füves élőhelyé alakítása, lucernakultúrát követő spontán gyepesedéssel.
- SZ58 Őshonos fafajokból és cserjefajokból álló erdő telepítése, korábbi erdőterületen lehetséges.
- SZ60 Magvetéshez kizárólag a közeli természetes gyepről származó magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
- SZ64 A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás, illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.
- SZ65 A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
- SZ67 Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyepp kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
- SZ68 A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor kell legyen. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét, kizárólag mechanikai eszközökkel, biztosítani kell.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Élőhelyfejlesztésként a szántóterületek rekonstrukcióját, visszagyepesítését javasoljuk az előző fejezet (4.b) idevonatkozó pontjai alapján.

A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) tojásrakó hely(ek) ismertté válása esetén a fészkek védelmét (szükség esetén) a szántóföldi gazdálkodás kismértékű térbeli korlátozásával, a kaszálás/legeltetés időbeli korlátozásával, illetve a predátorok elleni védelemmel javasolt előmozdítani.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

E Natura 2000 területen nem indokolt a szántóföldek fenntartása, így azok visszagyepesítését javasoljuk. E kis foltokat viszonylag jó állapotú gyepek veszik körül, így az onnan gyűjtött őshonos fajok magvaiból, terméseiből végzett magvetés a legeredményesebb visszagyepesítési módszer, viszont a szántók felhagyásával és spontán gyepesedéssel is sikeresen kialakítható a gyeptakaró. Utóbbi esetben gyomfajok megjelenése miatt évi minimum kétszeri kaszálás ajánlható.

A szántóföldi művelés során a kemikáliák és növényvédő szerek kiszórandó mennyiségének minimalizálását javasoljuk. Az egyébként szikesedésre hajlamos szántókon annak kialakulását fokozó öntözést nem javasoljuk, viszont a terület arculatát meghatározó

vízállapot megőrzése kiemelt célnak tekinthető, így a meliorációs tevékenységek megszüntetését ajánljuk.

KE-4 kezelési egység

(1) **Meghatározása:** a Kutas-csatornát és a tavakat szegélyező, továbbá a terület mélypontjain, árkaiban helyet foglaló nem szikes vagy csekély mértékben szikesedő nádasok és nádasodó jellegűen vizes élőhelyek

(2) **Érintettség vizsgálata**

- élőhelyek ÁNÉR-kódja: B1a – Nem tözegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
OA – Jellegűen vizes élőhelyek

(3) **Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok**

A nádasok kaszálását, aratását csak korlátozott mértékben javasoljuk, az inváziós növényfajok irtása mechanikusan javasolt.

Vízgazdálkodásra vonatkozó általános javaslatok:

A mocsári növényzettől sűrűn benőtt vizes élőhelyeken (különösen kubikgödrökben) indokolt a növényzet részleges visszaszorítása. Szintén indokolt lehet a feltöltődő vizes élőhelyek részleges kotrása, illetve egyes – egyéb jelentős fajok szempontjából kevésbé értékes – mederrészek kimélyítése.

Fontosnak tartjuk a terület időszakos vízü élőhelyeinek megőrzését, a terület hidrológiai viszonyait negatívan érintő vízelvezetések mellőzését, továbbá a mocsárréti és szikes gyepi élőhelyek megőrzését, természetességi állapotuk javítását (megfelelő intenzitású legeltetés, inváziós fajok visszaszorítása).

(4) **Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód Vizes területekre vonatkozó előírás-javaslatok

V01 A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.

V05 Vegyszer használata kizárólag fainjektálás során lehetséges.

V11 A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.

V51 A nádas minimum 30-40%-át nem szabad learatni.

<u>Kód</u>	<u>Szántóterületre vonatkozó előírás-javaslatok</u>
SZ49	Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Nincs a kezelési egységben élőhelyfejlesztésre vonatkozó javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A Natura 2000 területet tekintve csak kisebb foltokban a mélyebb térszíneken, árkokban, az álló-, és szalagszerűen a folyóvíztestek mentén találunk nádas állományokat. Ezen élőhelyek fészkelőhelyül szolgálnak egyes madárfajok számára, így a nádasok kaszálását, aratását csak korlátozott mértékben (maximum 30-40%) javasoljuk. Bennük megtelepedő inváziós növényfajok állományainak lehetőleg mechanikus, a szennyezésre érzékeny víztest érdekében, visszaszorítása elengedhetetlen.

KE-5 kezelési egység

(1) Meghatározása: a Kutas-csatorna vízteste, továbbá az állóvizek, horgásztavak élő hínártársulásai

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek ANÉR-kódja: Ab – Folyók, áramló vizű csatornák hínárnövényzete
Ac – Álló-és lassan áramló vizek hínárnövényzete

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

A kezelési egység természetességi állapotának romlását kialakító környezeti tényezők (pl. nádaratás, a csatorna menti horgászati tevékenység) mérséklése szükséges.

Vízgazdálkodásra vonatkozó általános javaslatok:

A mocsári növényzettől sűrűn benőtt vizes élőhelyeken (különösen kubikgödörökben) indokolt a növényzet részleges visszaszorítása. Szintén indokolt lehet a feltöltődő vizes élőhelyek részleges kotrása, illetve egyes – egyéb jelentős fajok szempontjából kevésbé értékes – mederrészek kimélyítése.

Fontosnak tartjuk a terület időszakos vizű élőhelyeinek megőrzését, a terület hidrológiai viszonyait negatívan érintő vízelvezetések mellőzését, továbbá a mocsárréti és szikes gyepi élőhelyek megőrzését, természetességi állapotuk javítását (megfelelő intenzitású legeltetés, inváziós fajok visszaszorítása).

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód Vizes területekre vonatkozó előírás-javaslatok

V01 A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.

V05 Vegyszer használata kizárólag fainjektálás során lehetséges.

V11 A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.

V09 Felszíni vizekből történő öntözés csak az illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.

V15 Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető.

Kód Szántóterületre vonatkozó előírás-javaslatok

SZ49 Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kezelési egységben élőhelyfejlesztésre nem teszünk javaslatot.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

Indokoltnak tarjuk a környezetkímélő szántóföldi gazdálkodás folytatását a terület táji környezetében. Javasoljuk a jelenlegi illegális hulladéklerakók felszámolását, a további lerakások megakadályozását.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A csatorna és a tavak hínárvegetációja nem túl gazdag a területen, viszont a természetességi állapotának romlását kialakító környezeti tényezők mérséklése szükséges. A nádaratás és a csatorna menti horgászati tevékenység mérséklését javasoljuk a területen, mivel az emberi tevékenység a folyót és az azt övező élőhelyek degradációját, szennyezését okozzák.

KE-6 kezelési egység

(1) Meghatározása: őshonos fafajok – (pl. fehér nyár (*Populus alba*) – alkotta erdősávok, facsoportok, rekettyefüzes cserjések.

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek ÁNER-kódja: P2a – Üde és nedves cserjések

RB – Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők
- érintett erdőrészek: Csökmő 55/A

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

A kezelési egységben az őshonos fehér nyár (*Populus alba*) alkotta puhafaligetek és hamvas fűz (*Salix cinerea*) uralta rekettyefüzesek megőrzése javasolt.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet
- A Hajdúhát-Bihari erdészeti tervezési körzet erdőterve

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

<u>Kód</u>	<u>Erdőterületekre vonatkozó előírás-javaslatok</u>
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal.
E58	Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő, inváziós fafajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

Nincs a kezelési egységben élőhelyfejlesztésre vonatkozó javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőterületek, facsoportok és faegyedek fenntartása indokolt. Az esetleges felújítás során őshonos, a tájegységre jellemző fafajok telepítése szükséges.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

A kezelési egységben az őshonos, tájegységre jellemző, tavakat szegélyező fehér nyár (*Populus alba*) alkotta puhafaligetek és hamvas fűz (*Salix cinerea*) uralta rekettyefüzesek megőrzése az odúlakó madárfajok megtelepedését és fennmaradását szolgálja. Szerencsére ezek a területek idegenhonos fajokkal kevésbé fertőzöttek, bennük a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), kanadai vagy nemes nyár (*Populus canadensis x euramericana*), a keskenylevelű ezüstfa (*Eleaeagnus angustifolia*) és a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) állományainak visszaszorítása elengedhetetlen. Az erdőállományok gyérítése, véghasználata során kiemelten fontos az őshonos fafajokkal – pl. kocsányos tölgy (*Quercus robur*), fehér

nyár (*Populus alba*), tatár juhar (*Acer tatarica*) – való felújítás, viszont a vágásterületen, később a fiatalos állományban is szükséges inváziós fajok visszaszorítása mechanikus, vagy amennyiben szükséges, vegyszeres úton (lebomlók használatával).

KE-7 kezelési egység

(1) **Meghatározása:** adventív fajok – fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), kanadai nyár (*Populus canadensis*) – alkotta degradált erdőterületek, fasorok ültetett és spontán állományai.

(2) **Érintettség vizsgálata**

- élőhelyek ÁNÉR-kódja: S1 – Ültetett akácok
- S2 – Nemesnyárasok
- RDb – Őshonos lombos fajokkal egyes idegenhonos lombos és vegyes erdők

(3) **Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok**

Javasoljuk az adventív fajok – fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), kanadai nyár (*Populus canadensis*) – állományai lecserélését őshonos, a tájegységre jellemző fajokra – pl. kocsányos tölgy (*Quercus robur*), tatár juhar (*Acer tatarica*)

(4) **Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**

a) **Kötelezően betartandó előírások**

A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek a fenntartási terv elfogadásának időpontjában.

b) **Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok**

Kód Erdőterületekre vonatkozó előírás-javaslatok

E51 Felújítás táj- és termőhelyhonos fajokkal, illetve faállomány típusal.

E58 Az erdősítések során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.

E68 Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő, inváziós fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.

(5) **Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok**

Javasolt a terület rekonstrukciója a tájidegen fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) és kanadai nyár (*Populus canadensis*) állományának lecserélésével őshonos, a tájegységre jellemző fajokra, mint például kocsányos tölgy (*Quercus robur*) vagy tatárjuhar (*Acer tatarica*). ügyelve a homogén állományok kialakításának elkerülésével az elegyesség biztosítása mellett. Az intenzíven terjedő fajok állományát, ha mechanikusan nem megoldható, akkor vegyszeres úton szükséges végezni. Ezen beavatkozásokat a sarjak többszöri levágásával, ill. vegyszerezésével érdemes elvégezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Az erdőtelepítésre vonatkozó javaslatainkat a (5) pont tartalmazza.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatot nem teszünk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

Adventív fafajok alkotta erdőterületek jelenléte az értékes szikes gyepek szegélyében nagy veszélyforrást jelentenek – pl. a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) sarjadása – a természetes élőhelyek számára, így fenntartásuk nem indokolt a Natura 2000 területen.

KE-8 kezelési egység

(1) Meghatározása: tanyák, tanyák körüli bolygatott, taposott gyomos területek

(2) Érintettség vizsgálata

- élőhelyek ÁNÉR-kódja: U10 – tanyák, családi gazdaságok

(3) Gazdálkodáshoz kötődő általános kezelési javaslatok

A kezelési egységben a tanyák környékeinek évi egyszeri kaszálással történő gyommentesítését, az inváziós fajok – pl. keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) – visszaszorítását javasoljuk.

(4) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások

A Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység élőhelytípusaira nincsenek.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód Gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslatok

GY20 Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.

GY107 Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.

GY108 Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.

(5) Élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhely-rekonstrukciós vagy élőhely-fejlesztési javaslat nem merül fel.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatunk nincs a területen, de amennyiben arra kerülne sor, akkor tájegységre jellemző őshonos fa fajok – pl. kocsányos tölgy (*Quercus robur*), tatárjuhar (*Acer tataricum*) – telepítését javasoljuk a területen.

(7) Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

A kezelési egységben a terület lakossági szeméttől mentes állapotban való fenntartását javasoljuk.

(8) Kezelési javaslatok indoklása

Korábbi tanyák helyén lassan regenerálódó gyeppek, melyeket természetes élőhelyek öveznek. A későbbiekben magkészlétként biztosíthatják regenerációjukat, viszont a – főként inváziós – gyomfajok csökkentésére kezdetben évente legalább egyszeri kaszálás szükséges. Az inváziós gyomfajok – pl. keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) – komoly egyedszámban vannak jelen ezeken az élőhelyeken, ezért kiemelten fontos ezen állományok drasztikus visszaszorítása, mivel főként innen terjednek tovább a belső területekre.

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatok a kezelési egységek szerint kerültek kifejtésre. Visszagyepesítésre lenne szükség a KE-3, valamint inváziós fajok cseréjére őshonos állományokra a KE-7 esetében, a kezelési egységeknél már szó esett ezek szükségességéről.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A területen előforduló a kijelölés alapjául nem szolgáló, de közösségi jelentőségű fajok (a **mocsári teknős** (*Emys orbicularis*), a **dunai tarajosgőte** (*Triturus dobrogicus*) és a **vöröshasú unka** (*Bombina bombina*) védelme érdekében javasolt fajvédelmi intézkedések be lettek építve a kezelési egységekhez.

Az **ürge** (*Spermophilus citellus*) állományának megerősítése érdekében visszatelepítésre lenne szükség, mivel a faj itteni populációjának mérete oly mértékben lecsökkent vagy kipusztult, hogy nem sikerült kimutatni a területről, továbbá a legközelebbi előfordulási területekről is gátolt a diszperziója a nagykiterjedésű, intenzíven művelt szántóterületek közbeékelődése miatt.

A **vidrára** (*Lutra lutra*) specifikusan kidolgozott fajvédelmi intézkedésre jelenleg nincs szükség, az élőhely fenntartó beavatkozások a faj számára elegendőek.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A pannon szikes sztyeppék és mocsarak (1530*) élőhely monitorozását a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) módszerének alkalmazásával javasolt legalább 5 évente végezni.

A közösségi jelentőségű kételtű fajok monitorozását optimális esetben évente, minimálisan ötévente megismételt, standardizált mintavételezéssel indokolt elvégezni. Mindkét faj esetén rendkívül nehéz a valós egyedszámot megbecsülni, az egyedszám több nagyságrendet elérő fluktuációja pedig az eredmények értékelhetőségét nehezíti. Mintavételi helyeket javasolt természetes mocsárfoltokban, valamint (elsősorban) kubikgödörökben kijelölni. A dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*) esetén palackcsapdázás, valamint

transzekt mentén végzett peteszámlálás, a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) esetén akusztikus, valamint transzekt mentén végzett vizuális felmérés a javasolt módszer.

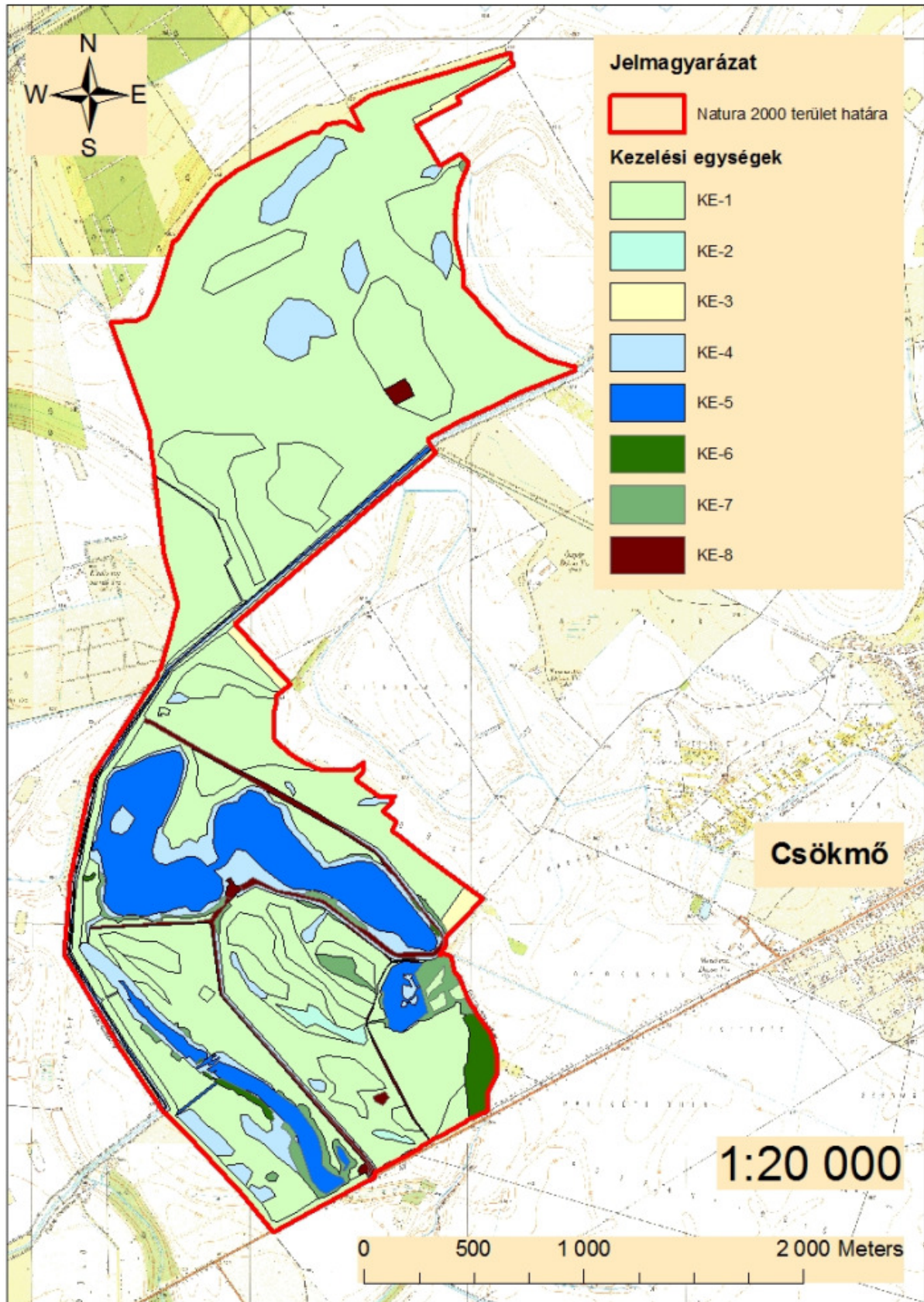
A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) előfordulásáról szintén indokolt, rendszeres sáv menti vizuális mintavételezéssel információkat gyűjteni, lehetőség szerint a szikes tó és a csatornák minél nagyobb területrészen. A populációméret pontosabb megállapítására külön projektet javasolt megvalósítani: varsacsapdák alkalmazásával, jelölés-visszafogás módszerrel végzett állománybecsléssel. A tojásrakó hely(ek) felderítésével, a fészkek leszámolásával a szaporodóképes nőstények számára, a fészkepredáció mértékére és a szaporodási sikerre vonatkozó információkhoz juthatunk.

Az ürge (*Spermophilus citellus*) monitorozását standard Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) módszer szerinti (lyukszámoláson alapuló) relatív sűrűségbecsléssel indokolt megvalósítani.

A vidra (*Lutra lutra*) monitorozása a területen indirekt módszerrel (életnyomok azonosítása) javasolt, melynek ismétlése 3-5 év múlva javasolt.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése (2013-as állapot).

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze a Csökmői-gyepék (HUHN20105) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A fent hivatkozott Natura 2000 terület 38 %-a országos jelentőségű védett természeti terület (Bihari-sík Tájvédelmi Körzet).

A tervezési terület 98%-a a Bihar (HUHN10003) KMT-hez is tartozik.

Ezen túl a terület az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosó övezete is (ld. 1.6. fejezet).

A terület 50,5 %-a magántulajdon, 47,1 %-a állami tulajdon, a fennmaradó 2,6 %-on elenyésző résszel osztozik önkormányzati, mezőgazdasági termelő szövetkezeti, vízgazdálkodási társulati és egyéb tulajdonforma. A terület 41,5 %-a a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság saját vagyonkezelésébe tartozik. A magántulajdonú területek több tulajdonos között oszlanak meg. Ugyanakkor a nagyon sok tulajdonos által érintett osztatlan közös tulajdon a területen nem jellemző.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer alapján a Csökmői-gyepék kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület Csökmő település közigazgatási területét érintve az alábbi azonosítóval jelzett fizikai blokkokban található:

MEPAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
L3LHT-Q-11	50.88	47.88	KAT19
L02WT-H-11	185.59	184.12	KAT19
L043T-Q-11	68.71	68.71	KAT19
LE1PT-P-11	80.32	17.02	KAT19
LEC9T-M-11	2.74	2.05	KAT19
L6C9T-D-11	46.17	30.17	KAT19
LJTHT-D-11	11.35	9.27	KAT19
L67PT-N-11	67.16	61.71	KAT19
LJUPT-M-11	22.47	17.19	KAT19
L6FWT-4-11	28.56	19.26	KAT19
LCC9T-K-11	6.77	0.79	KAT19

A fizikai blokkok területnagyságának megközelítőleg 80,2 %-a mezőgazdaságilag támogatható területre esik, melyre agrártámogatás igényelhető. A gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el:

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente a vidékfejlesztésért felelős miniszter dönt miniszteri rendeletben. Jelenleg a támogatási összeg megközelítőleg 65.000 Ft/ha/gazdálkodási év. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008.(IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszereit tartalmazza.

Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Középhosszú távú (5 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Miniszter által kiadott miniszteri rendelet szabályoz. Az elérhető támogatás mértéke az extenzív gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 77 EUR/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 40 EUR/ha-nak megfelelő forintösszeg. Ökológiai gyepgazdálkodás célprogramban legeltetési hasznosítás esetén 85 EUR/ha-nak megfelelő forintösszeg, kaszálásos hasznosítás esetén 48 EUR/ha-nak megfelelő forintösszeg érhető el.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéért igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

Tekintettel arra, hogy a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján földhasználati előírások vannak hatályban a gyepterületekre vonatkozóan, a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe, melynek értéke 38 EUR/ha évente.

Ehhez hasonlóan, a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, mely az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente 40-230 EUR/ha lehet.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető *horizontális* szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény célprogramok érhetőek el.

Az erdőterületekre vonatkozóan az erdő-környezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

Támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása (25/2007. (IV.17.) FVM rendelet)

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján.

A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gye- és erdőterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés. Látható azonban, hogy nincsen hatályban szántó és halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezekre a területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó jelenlegi földhasználati előírások általános értelemben olyan gyephasználatot támogatnak, amely országos léptéket tekintve általában szükségesek a gyepök természetességének megőrzéséhez. Ugyanakkor általánosságukból következően nem képesek kezelni olyan helyi és speciális problémákat, amelyek éppen a jelölő értékek miatt fontosak (egyes kivételes esetekben akár ellent is mondhatnak a Natura 2000 célkitűzéseknek). A fenntartási terv egyik szerepe éppen azoknak a lokális kezelési feladatoknak a meghatározása, amelyek támogatási rendszerbe való beépítése a Natura 2000 célkitűzések szempontjából szükséges.

A Csökmői-gyepék fenntartási tervének tanulságai alapján az agrártámogatási rendszer módosításával, bővítésével, kiegészítésével kapcsolatban a javaslatok két szintre bontva képzelhetők el:

Kötelező szint: A terület jelenlegi állapotának megőrzése érdekében szükséges tevékenységek, amelyeket minden Natura 2000 földhasználóra kötelező érvényűen szükséges érvénybe léptetni. Ez a kötelező földhasználati szabályok kibővítésével, illetve a meglévő szabályok módosításával/összehangolásával, és a hozzájuk kapcsolódó kompenzációs kifizetések megváltoztatásával léptethető életbe. A Csökmői-gyepék Natura 2000 terület vonatkozásában ebbe a körbe illeszthető eszközök a következők:

- A Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007 (X.18.) Korm. rendelet vonatkozó egyes jelenlegi szabályai felülvizsgálatával a kaszátlanul hagyott terület nagyságának tágabb határok közötti meghatározását szolgáló eszközök.

Önkéntes szint: A terület természeti állapotának javítását szolgáló eszközök, amelyek az egyes területek, kezelési egységek sajátosságainak megfelelően önkéntes vállalás alapján ösztönzik a területhasználót az élőhelyek állapotának javítására, a közösségi jelentőségű fajok populációinak erősítésére. Ezek az eszközök ilyen értelemben átmenetet mutatnak az élőhely-fejlesztési élőhely-rekonstrukciós támogatások irányába, de nem jelentenek olyan mértékű beavatkozást, ami kifejezetten nagy beruházási igényűek. A Csökmői-gyepek Natura 2000 terület vonatkozásában ebbe a körbe illeszthető eszközök a következők:

- A Natura 2000 területen található szántókon a környezetkímélő növényvédő szerek használatát ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántókon a műtrágyahasználat csökkentését ösztönző eszközök.
- A Natura 2000 területen található szántók gyepké, vagy vizes élőhellyé alakítását ösztönző eszközök (pl.: MTÉT rendszeren belül a szántóföldként hasznosítható területeken a *Szántóföldi növénytermesztés madár- és apróvad élőhely-fejlesztési előírásokkal* célprogram; a nedves, belvizes szántóterületeken a *Szántóföldi gazdálkodás gyepgazdálkodássá alakításának* célprogram ajánlható).

A jelenlegi támogatási rendszer nem teszi érdekeltté a gazdálkodókat a nem hasznosított mezőgazdasági területek megőrzésében, hanem kifejezetten azok eltüntetésére ösztönöz.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók eltüntetik a szegélyvegetációt, bokorfüzeseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban sosem folytattak gyepgazdálkodást. Ez a helyzet véleményünk szerint csak akkor szüntethető meg, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is.

A Natura 2000 területek közötti koherencia biztosítása érdekében fontos lenne a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is.

A fenti problémára megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A területre vonatkozóan jelenleg nincs folyamatban pályázat megvalósítása, illetve pályázat előkészítése. Az elsősorban pályázati forrásból (KEHOP, LIFE) finanszírozható projektek indítására vagy abban való részvételre nyílna lehetőség leginkább. A Pannon szikes sztyeppék élőhelytípus (1530*) kiemelt közösségi jelentőségű, ami a LIFE programban magasabb, 75%-os uniós társfinanszírozást tesz lehetővé.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A fenntartási terv elfogadtatása a tervezési területen illetékes érintettekkel elengedhetetlenül fontos, ezért a tervekészítés során folyamatos kapcsolattartás történt a helyi érintettekkel.

1. Előzetesen **interjúk** készültek (személyesen – telefonon keresztül) a területileg illetékes önkormányzattal (Csökmő).
2. A kommunikációs időszakban a fenntartási terv egyeztetési változata elérhető volt a projekt **honlapján** (<http://natura2000.nimfea.hu/20105.htm>).
3. A terv egyeztetési fóruma előtt, telefonos és e-mailes **kapcsolatfelvétel** történt a fent említett címzettek kivül a falugazdással, a gazdálkodókkal, a vadásztársasággal, a működési terület szerint érintett vízügyi hatósággal (Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság), a működési terület szerint érintett zöldhatósággal (Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség), a működési terület szerint érintett erdészeti hatósággal (Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága) és a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság) is. A terv egyeztetési változata e-mailen keresztül jutott el az érintettekhez.
4. Az önkormányzat képviselői személyes és e-mail-es megkeresés után **kifüggesztették** a terv előzetes változatát.

A fenntartási terv első változatának megvitatása

1. **Fórum** (2014. augusztus 25. Csökmő, résztvevők száma: 8 fő): a terület nagysága és az érintett település és lakosság szám alapján egy fórum megtartása volt indokolt. Az egyeztető fórum jelentősége elsősorban abban rejlik, hogy ennek révén az érintettek egy nyílt tervezési folyamatba kapcsolódhatnak be, megoszthatják egymással és a tervezőkkel a véleményüket a fenntartási tervek kapcsán, és változtatásokat eszközölhetnek. Mindezzel nem csak javul a terv szakmai színvonala (hiszen több szempontot tükröz), de növekedik a terv helyi elfogadottsága is.

A fórumra meghívást kaptak az érintett település vezetői, a jelentősebb helyi gazdálkodók, a falugazdász, a vadásztársaság és a hivatalos szervek. A projektben résztvevők oldaláról a tervező, illetve a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai vettek részt. A fórumot a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület vezette le, az elhangzottakról jegyzőkönyv készült, amelyet átadott a tervezőnek, hogy az észrevételeket építse be a terv végső változatába. A beépített véleményeket a 3.4.3. fejezet táblázata tartalmazza.

2. **Terepbejárás** (2014. augusztus 25. Csökmő, résztvevők száma: 2 fő): a falufórum után a kJTt természetvédelmi óre által vezetett terepbejárásra volt lehetőség, amely során személyesen meg lehetett tekinteni, a Trollius Europaeus Bt. és a Nimfea Természetvédelmi Egyesület jegyzőkönyv vezetése mellett a terv által és a fórum során felvetett konfliktusforrásokat.
3. Az érintettek lehetőséget kaptak a terv írásban történő véleményezésére is. Az észrevételek beépítése a terv végső változatába a tervező feladata volt.
4. Az egyeztetés folyamán a véleményezhető tervdokumentáció megtekinthető volt a projekt **honlapján**, amely elérhető a <http://natura2000.nimfea.hu/20105.htm> hivatkozáson. Ugyanitt véleményezési lehetőség is volt, a beérkezett észrevételek beépítése a terv végső változatába minden esetben a tervező feladata volt. A beépített véleményeket a 3.4.3. fejezet táblázata tartalmazza.

A fenntartási terv elfogadását követően javasolt kommunikációs intézkedések:

1. A fenntartási terv elérőségének biztosítása a nagyközönség számára.
2. Hasznos lenne további tájékoztató táblák kihelyezése a tervezési terület különböző pontjain, amelyből a gazdálkodók és a területen megfordulók megismerhetik a kJTt kijelölésének céljait, a fontosabb jelölőfajokat és élőhelyeket, valamint a kötelező előírásokat és támogatási lehetőségeket.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

1. a Csökmői-gyepék Natura 2000 területtel érintett település (Csökmő) önkormányzatának képviselői,
2. jelentősebb helyi gazdálkodók (összesen 8),
3. a kJTt területén működő vadásztársaság (Hajdú-Bihar megyei Vadgazdálkodók és Vadászok Szövetsége),
4. falugazdász (Gellén Csaba)
5. Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság,
6. Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség,
7. Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság,
8. Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
9. Nemzeti Földalapkezelő Szervezet
10. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A kezelő és hatósági szervezetek és magánszemélyek közül nem jelent meg mindenki az egyeztető fórumon, vagy nem nyilvánított véleményt. Viszont az alábbi táblázatban összegyűjtött, beérkezett vélemények a terv végső változatába beépítésre kerültek.

Kommunikációs címzett	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett-e?	Hogyan?	Beépült-e a tervbe?	Hogyan? Ha nem, miért?
Csökmő település képviselői	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Helyi gazdálkodók (összesen 8-an)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, fórumon részt vett (3 fő)	közlekedésről, élőhelykezelésről	igen	veszélyeztető tényezők, agrártámogatás
Vadásztársaság (Hajdú-Bihar megyei Vadgazdálkodók és Vadászok Szövetsége)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Falugazdász (Gellén Csaba)	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formáltak véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen	fórumon részt vettek, e-mailben	igen	Megalapozó dokumentáció 1.3.3.4. fejezet: a terület vízestjeire vonatkozó általános megállapítások
Tiszántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Hortobágyi Nemzeti Park	önkormányzati kifüggesztés,	igen	fórumon és terepbejáráson	igen	Véleményüket (élőhelyek

Igazgatóság	honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről		megjelentek (jegyzőkönyv)		elterjedése, veszélyeztető tényezők, kezelési javaslatok) a szakmai tervező figyelembe vette a fenntartási tervben, illetve a megalapozó dokumentációban.
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, levél értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Nemzeti Agrár Kamara	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-
Nemzeti Földalapkezelő Szervezet	önkormányzati kifüggesztés, honlapmegjelenés, e-mail értesítő a társadalmi egyeztetésről	igen, de nem formált véleményt a fenntartási tervről	-	-	-